

ЛІТЕРАТУРА

1. Ратинов А. Р. Судебная психология для следователя : Учебное пособие / А. Р. Ратинов. – М. : ВШ МООП СССР, 1967. – 290 с.
2. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови / В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь, 2001. – 1440 с.
3. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів під час досудового розслідування : навч. посібник / Р. І. Благута, М. П. Климчук, В. М. Сакал, М. С. Цуцкірідзе. – Львів : ЛьвДУВС, 2014. – 216 с.
4. Яременко В. Новый тлумачний словник української мови : у 4 т. / В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : Аконті, 1998. – Т. 1. – 1998. – 1266 с.
5. Бондар Г. Ю. Правове забезпечення взаємодії слідчих правоохоронних відомств у кримінальному судочинстві України : Дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 / Г. Ю. Бондар. – Х., 2004. – 230 с.

УДК 343.140.02

НАЛЕЖНЕ ДЖЕРЕЛО ОТРИМАННЯ ДОКАЗІВ ЯК ГАРАНТІЯ ДОПУСТИМОСТІ

Чупрікова І.Л.,

аспірант кафедри кримінального процесу

Національний університет «Одеська юридична академія»

В статті проаналізовано позицію законодавця, виражену у КПК України 2012 року, щодо переліку джерел доказів. Детально досліджено особливості показань з точки зору суб'єкта, що їх надає, обстановки, процедури. Особливо приділено увагу показанням з чужих слів. Автор детально розглядає роль експерта в кримінальному судочинстві, оскільки він може має безпосереднє відношення до формування двох джерел доказів – показання експерта і висновку. Приділено увагу документам як джерелу доказів і наданий детальний опис процедури розмежування документів як речових доказів і як окремого джерела, а також охарактеризовано властивості, якими повинні володіти речові докази для їх допустимості в кримінальному процесі.

Ключові слова: належне джерело, допустимість доказів, показання, речові докази, висновок експерта, показання з чужих слів.

Чупрікова І.Л. / НАДЛЕЖАЩИЙ ИСТОЧНИК ПОЛУЧЕНИЯ ДОКАЗАТЕЛЬСТВ КАК ГАРАНТИЯ ИХ ДОПУСТИМОСТИ / Национальный университет «Одесская юридическая академия», Украина

В статье проанализировано позицию законодателя, выраженную в УПК Украины 2012 года, касательно перечня источников доказательств. Детально исследованы особенности показаний с точки зрения субъекта, который их дает, обстановки, процедуры. Отдельно уделено внимание показаниям с чужих слов. Автор детально рассматривает роль эксперта в уголовном судопроизводстве, поскольку он имеет непосредственное отношение к формированию двух источников доказательств – показаний эксперта и вывода. Уделено внимание документам как источнику доказательств и предоставлено детальную опись процедуры разграничения документов как вещественных доказательств и как самостоятельного источника, а также охарактеризованы свойства, которыми должны обладать вещественные доказательства для их допустимости в уголовном процессе.

Ключевые слова: надлежащий источник, допустимость доказательств, показания, вещественные доказательства, вывод эксперта, показания с чужих слов.

Chuprikova I.L. / PROPER SOURCE OF RECEIPT OF PROOFS AS GUARANTEE OF THEIR ADMISSION / National University «Odesa Academy of Law», Ukraine

The position of legislator, shown in CPC 2012 concerning the list of sources of proofs is analyzed in the article. The features of testimonies are investigational in detail from the point of view of subject, that gives them, situation, procedure. Separately paid attention testimony according to the stranger stories. The author marked the features of getting of testimonies by an inquisitional judge on pre-trial investigation, grounds and order of realization of this procedure, feature of research and use such of testimonies, and nuances that influence on their admissibility. An author examines the role of expert in a criminal trial because he has direct attitude toward forming of two sources of proofs – testimonies of expert and conclusion. Analyzes the legal basis of its activities, requirements, compliance with which makes it competent to conduct expert research. Also described the procedure of evidence formation. Paid attention to the documents as to the source of proofs and the detailed inventory is given to procedure of differentiation of documents as material proofs and as an independent source, properties that material proofs must possess for their admission in criminal procedure are similarly described. In evidence obtained as a result of the investigation, the author also touched upon the evidence that citizens are their own, since their origins requires detailed inspection and disregard these requirements can lead to the inability to use such evidence in criminal proceedings because of their inadmissibility.

Key words: proper source, admission of proofs, testimony, material proofs, conclusion of expert, testimonies according to the stranger stories.

Приймаючи КПК України 2012 року, законодавець дещо спростив і тим самим удосконалив перелік джерел доказів. Такого висновку можна дійти аналізуючи ст. 65 КПК 1960 року, яка визначала, що доказами в кримінальній справі є всякі фактичні дані, на підставі яких орган дізнання, слідчий і суд встановлюють наявність або відсутність суспільно-небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлювалися показаннями свідка, показаннями потерпілого, показаннями підозрюваного, показаннями обвинуваченого, висновком експерта, речовими доказами, протоколами слідчих дій і судових дій, протоколами з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів та іншими документами. В новому ж Кодексі чітко визначено, що процесуальними джерелами доказів є показання, речові

докази, висновки експертів та документи (ч. 2 ст. 84 КПК України). Таке формулювання не лише дає вичерпний перелік джерел доказів, але й систематизує всі ті джерела, які були дещо хаотично зазначені у попередньому КПК.

Якщо законодавець закріпив вичерпний перелік джерел доказів, то, логічно, що допустимими будуть докази, отримані саме з вищеперерахованих джерел. Але не обійшлося без нюансів, які слід детальніше дослідити. Розпочнемо з показань. Показання – це відомості, які надаються в усній або письмовій формі під час допиту підозрюваного, обвинуваченого, свідком, потерпілим, експертом щодо відомих їм обставин у кримінальному провадженні, що мають значення для цього кримінального провадження (ст. 95 КПК України). Відповідно до процесуального статусу суб'єкта, показання якого нас цікавлять – давати показання для нього може бути правом або обов'язком. Так, наприклад підозрюваний, обвинувачений мають право

давати пояснення та показання стосовно підозри, обвинувачення та в будь-який момент відмовитися їх надавати (п. 5 ч. 3 ст. 42 КПК України), а відповідно до п. 2 ч. 2. ст. 66 КПК України свідок зобов'язаний давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового слідства.

Хоча на законодавчому рівні закріплено можливість давати показання як на досудовому розслідуванні, так і під час судового розгляду, але, порівняно з КПК 1960 року, введено нову норму, яка є практичною реалізацією принципу безпосередності дослідження показань, речей і документів. Крім ст. 23, яка закріплює сам принцип і обов'язок суду досліджувати докази безпосередньо, отримувати показання учасників усно, в КПК України 2012 року з'являється новела, згідно якої суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання (ч. 4 ст. 95 КПК України). Виключенням із даної норми є ситуація, коли суд може прийняти до уваги показання, отримані під час досудового розслідування, якщо існують виняткові випадки, пов'язані з необхідністю отримання показань свідка чи потерпілого на досудовому розслідуванні, якщо існують обставини, що можуть унеможливити їх допит в суді (тяжка хвороба, небезпека для життя і здоров'я) (ст. 225 КПК України). Для того, щоб такого роду показання були допустимими доказами для розгляду їх в суді і щоб суд міг на них опиратися, повинно бути дотримано ряд вимог. По-перше, сторона кримінального провадження або представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, повинні звернутися до слідчого судді з клопотанням про проведення такого допиту. Якщо слідчий суддя, дослідивши клопотання, визнає його обґрунтованим, він може провести судові засідання в місці розташування суду або перебування хворого слідка, потерпілого. По-друге, повинні бути присутні сторони кримінального провадження та дотримані всі вимоги проведення допиту під час судового розгляду, передбачені КПК України. Навіть якщо на досудовому розслідуванні було проведено допит, передбачений ст. 225 чинного КПК України, суд все одно має право допитати свідка, потерпілого, який допитувався.

За діючим КПК України свідком є фізична особа, якій відомі, або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань. І. Я. Фойніцький вважав, що свідком є фізична особа, яка має про обставини справи, що проводиться у суді, відомості, здобуті шляхом особистого їх спостереження, і покликана до суду для посвідчення перед ним цих обставин [1, с. 272]. Таке визначення є дещо обмеженим, оскільки воно визначає кримінально-процесуальну дієздатність свідка лише на момент судового розгляду. Виходить, що на досудових стадіях свідок не носить певного процесуального статусу. О. Ю. Гурджі визначає свідка в кримінальному процесі як будь-яку фізичну особу, щодо якої в органів, які ведуть провадження у справі, є дані, що вона володіє інформацією про обставини, які підлягають становленню або перевірці у кримінальній справі, у зв'язку з чим вона викликана на допит [2, с. 185]. КПК України 2012 року закріпив норму, яка стосується показань, але викликає чимало дискусій не лише серед теоретиків, але і серед практиків в галузі кримінального процесуального права. Йдеться про показання з чужих слів. Намагаючись вдосконалити процесуальні норми, існуючі в Україні, на нашу думку, законодавець робить крок назад, повертаючись до радянських норм, коли для затримання і засудження особи достатньо було лише повідомлення про її «протиправну» діяльність.

Стаття 97 КПК України говорить про те, що показаннями з чужих слів є висловлювання, здійснене в усній, письмовій або іншій формі, щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи і суд може визнати допустимим доказом такі показання незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення у винятко-

вих випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів. З даної норми випливає, що якщо немає можливості допитати особу, яка, ймовірно, давала первинні показання, а пояснення з чужих слів були відібрані уповноваженим суб'єктом з дотриманням належної процедури і належним чином оформлені, то такі показання автоматично стають допустимими доказами по справі. На нашу думку, така позиція законодавця є спірною. У таких доказах закладена можливість помилки з причин суб'єктивного фактору. Вони формуються пізніше від первинних та на їх основі. Показання з чужих слів залежать не лише від змісту первинного джерела, а й від загальних закономірностей передачі і сприйняття інформації на кожному етапі ретрансляції. При передачі фактичних даних відбуваються їх фільтрація і зміна. Отже, в їх змісті не виключено надмірну частку суб'єктивності [3, с. 292]. Знову ж таки, незрозуміло як можуть бути встановлені обставини надання первинних пояснень, окрім тих, які висловлює сам допитуваний.

Що стосується показань підозрюваного, обвинуваченого, то цілком зрозуміло, що, даючи їм право не свідчити проти себе і своїх близьких, законодавець опирається на основні засади кримінального судочинства та на норми міжнародного права, які також захищають права підозрюваного, обвинуваченого, оберігають його від протиправного тиску з боку органів досудового розслідування, та незаконного примусу.

Говорячи про показання потерпілого як джерело доказів, слід пояснити, що законодавець не зобов'язує його давати показання, а лише дає право, тому що обов'язок захистити порушене право потерпілого покладається на державу. Слідчий, прокурор зобов'язані виявити винних і довести протиправність їх діянь у суді. Крім того, потерпілим може бути не лише безпосередньою особою, щодо якої було вчинено кримінальне правопорушення, а й її близькі родичі, яким не відомо нічого про саму подію злочину.

Особливу увагу необхідно приділити експерту, оскільки за ч. 2 ст. 84 чинного КПК України він має безпосереднє відношення до кількох джерел доказів, даючи показання та висновок. Відомо, що критеріями допустимості доказів є отримання їх з належного джерела, законодавчо визначений порядок збирання, фіксація у визначеній формі та уповноважений суб'єкт, тому необхідно дослідити показання та висновки експерта через призму цих критеріїв. За діючим законодавством висновком експерта визначається докладний опис проведених експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи (ч. 1 ст. 101 КПК України). Отже, аналізуючи дану норму, слід виділити певні вимоги, дотримання яких є необхідною складовою для підтвердження того, що висновок конкретного експерта є належним джерелом доказів. По-перше, такий висновок повинен бути зроблений експертом, тобто уповноваженим суб'єктом. В даному випадку слід розрізняти, що мова йде не про другий критерій допустимості – належний суб'єкт отримання доказів, а про суб'єкта, який має право проводити експертизу і давати висновки відповідно до законодавства. Нормативною базою діяльності експерта є Закон України «Про судову експертизу», в якому визначено, що судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Ними можуть бути як фахівці державних спеціалізованих установ, так і судові експерти, які не є працівниками цих установ, але до кожного з них висуваються вимоги у вигляді наявності відповідної вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня не нижче спеціаліста, проходження відповідної підготовки та отримання кваліфікації судового експерта з певної спеціальності (та атестації для судових експертів, які не є працівниками державних судових установ)

(ст. 10 КПК України). По-друге, у висновку експерта повинні бути надані відповіді на конкретні питання, які виносяться на експертне дослідження. Дані питання повинні бути в рамках спеціальних знань. Критерієм, який визначає допустимість будь-якого доказу є належна фіксація. В даному випадку мова йде безпосередньо про сам висновок експерта. Дотримання вимог законодавства при його складанні є гарантією його допустимості у конкретному кримінальному провадженні. У своєму висновку експерт повинен докладно описати проведені дослідження та висновки, відповіді на питання, винесені при призначенні експертизи. Експертне дослідження повинно бути проведено в рамках законодавства, висновки даються на основі відомостей, які експерт сприймав безпосередньо, або які стали йому відомі під час дослідження матеріалів, наданих для дослідження. Експерт під час проведення експертизи не має права виходити за рамки своїх спеціальних знань (ч. 4 ст. 101 КПК України), що є логічним, оскільки це вже будуть не висновки, а припущення, які не можуть бути доказами в кримінальному процесі.

Крім висновку експерт в кримінальному провадженні може давати показання. Говорячи «може», маємо на увазі, що допит експерта не є обов'язковою процесуальною дією, але він не може відмовитися від дачі показань, якщо його викликано на допит. Особливість показань експерта в тому, що вони даються на основі раніше проведеної експертизи, тобто, на відміну від ч. 5 ст. 95 КПК України, яка визначає, що особа дає показання лише щодо фактів, які вона сприймала особисто, експерт надає власну думку або висновки, які ґрунтуються на тих спеціальних знаннях, якими він володіє і така думка може визнаватися судом доказом. Експерт дає показання під час допиту слідчим, прокурором (ст. 69 КПК України), особливість цих показань полягає в тому, що вони можуть бути надані лише після проведення експертного дослідження. Метою такого допиту може бути: уточнення даних, які характеризують компетенцію експерта і його відношення до справи; роз'яснення термінології і окремих формулювань; розуміння ходу дослідження експертом і застосованих ним методів; з'ясування причин розбіжностей між об'ємом поставлених питань і відповідями експерта чи між дослідницькою частиною і висновками, між висновками членів експертної комісії [4, с. 137]. Як показання, так і висновок експерта є самостійним доказом, визначеним в переліку ч. 2 ст. 84 КПК України. Відомості про хід і способи експертного дослідження для суду значення не мають, мають значення лише відомості, які вдалося встановити експерту за допомогою застосування спеціальних знань. Наявність цих знань є однією із гарантій допустимості доказів, отриманих в результаті проведення експертизи.

Переходячи до дослідження речових доказів, слід зазначити, що правомірність даного джерела доказів повинна підтверджуватись не лише нормою закону, а й наявністю у певного об'єкта матеріального світу ознак, притаманних такого роду джерелам доказів. По-перше, ними можуть бути лише предмети матеріального світу, тобто їх можна торкнутися, досягнути, оглянути, виміряти. По-друге, ці предмети повинні мати зв'язок з кримінальним правопорушенням. Такий зв'язок виявляється у наявності слідів від вчиненого протиправного діяння, або причетності до правопорушення у якості об'єкта, предмета, знаряддя вчинення злочину. Тобто, щоб бути речовим доказом в рамках кримінального провадження не обов'язково предмет повинен містити на собі відбитки пальців, сліди крові чи пороху, але обов'язково має стосуватися конкретного провадження, підтверджувати або спростовувати своїм існуванням конкретні обставини, які стають предметом спору в рамках кримінального судочинства. Формування речових доказів відбувається у разі діяльності суб'єктів кримінального провадження. Зрозуміло, що кожне правопорушення супроводжується певною обстановкою, яка може

бути як природною, так і умисно створеною злочинцем. В будь-якому разі первісний стан цієї обстановки зазнає змін у ході вчинення протиправного діяння, що виражається у формуванні різного роду слідів. Оскільки ці сліди накладаються на певні предмети, то вони в свою чергу і відіграють вирішальну роль у визначенні того чи іншого предмета у якості речового доказу. Часто буває, що, готуючись до вчинення кримінального правопорушення, зловмисник ретельно намагається заздалегідь організувати умови, які дозволять залишити найменше слідів, або прибрати їх відразу після вчинення злочину. Але більшість процесуалістів і криміналістів стверджують, що вчинення злочину так, щоб не залишити жодних слідів – неможливо [5, с. 36]. Виявлення їх залежить здебільшого від професіоналізму слідчого та експерта-криміналіста. Відповідно до правил допустимості доказів, для того щоб предмет матеріального світу отримав процесуальний статус «речового доказу», він повинен не лише містити на собі сліди, а й бути належним чином зафіксований, оформлений, залучений до справи, зібраний належним суб'єктом. Крім того, знаходячи на місці вчинення злочину предмет, який, на думку слідчого, може бути речовим доказом в силу наявності на ньому слідів, слідчий не може одразу встановити, що дані сліди утворилися внаслідок або в процесі вчинення злочину. Для визначення природи походження слідів призначається трасологічна експертиза, а для встановлення речовин, які містяться в (на) предметі – хіміко-біологічна. Крім речових доказів, виявлених на місці вчинення злочину, є ще й такі, що отримуються в результаті проведення процесуальних, слідчих розшукових та негласних слідчих (розшукових) дій, що цілком логічно, адже для злочинця властивим є приховувати знаряддя злочину або предмети, здобуті незаконним шляхом. Новелою чинного КПК України стало не лише виокремлення поняття речових доказів в окрему статтю, а й визнання такими гроші, цінності та інші речі, отримані юридичною особою внаслідок вчинення кримінального правопорушення. Це пов'язано з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України стосовно відповідальності юридичних осіб», яким було внесено зміни у КПК України, які дали можливість застосовувати до юридичних осіб заходи кримінально-процесуального примусу у вигляді штрафу, конфіскації майна чи ліквідації.

Як вже зазначалось, для того, щоб предмети, речі, матеріальні об'єкти були допустимими речовими доказами, вони повинні бути належним чином оформленні. Порядок вилучення та оформлення таких предметів регулює «Інструкція про порядок вилучення, обліку, зберігання та передачі речових доказів у кримінальних справах, цінностей та іншого майна органами дізнання, досудового слідства, суду». Ця інструкція була затверджена спільним Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Державної податкової адміністрації України, Служби безпеки України, Верховного суду України та Державної судової адміністрації України 28 серпня 2010 року. Слід звернути увагу на те, що зміни відповідно до КПК України 2012 року в Інструкцію не вносились, оскільки в ній мова так і йде про органи дізнання і працівників цих органів, хоча чинний КПК України таких суб'єктів не передбачає.

Говорячи про допустимість речових доказів, не можна залишати поза увагою матеріальні об'єкти, які слідчий, прокурор, працівник оперативного підрозділу не самостійно виявив в результаті вчинення процесуальних дій, а які йому було надано громадянами. Деякі вчені визначають представлення доказів окремим етапом доказування [6, с. 9-12]. Ми не можемо погодитись з такою позицією, оскільки представлення доказів є добровільним для кожного суб'єкта кримінального процесу. Вони самі вирішу-

ють, як їм вчинити з тим чи іншим предметом в залежності від власного процесуального інтересу, і тому представлення доказів громадянами не може бути елементом доказування. І. Л. Петрухін зазначає, що представлення доказів є добровільною передачею особою речей чи документів, які стосуються справи, і тому нема підстав говорити, що особа примушується до певної поведінки, оскільки в основі її вчинків лежить необхідність [7, с. 12]. У випадку представлення доказів громадянами в першу чергу треба з'ясувати походження наданих об'єктів, підставу, на якій особа, що представляє, володіє цим предметом.

Речові докази і документи зазвичай досліджуються паралельно, оскільки вони тісно пов'язані між собою. Документи також можуть бути речовими доказами залежно від їх специфічних ознак, точніше, якщо документи стосуються кримінального провадження не своїм змістом, а слідами, залишеними на них, або якщо вони містять відомості вказані у ч. 1 ст. 98 КПК України. Досить важко відмежувати документ як джерело доказів в кримінальному процесі від речових доказів. Б. Пінхасов визначає документ як матеріальний об'єкт, який містить відомості про події і факти, викладені за допомогою письмових та інших знаків, які однозначно передають людську думку або закріплені і відтворюються за допомогою технічних засобів у вигляді зображення чи усної мови [8, с. 5]. З таким визначенням важко погодитись, оскільки воно містить занадто багато оціночних, неоднозначних термінів. Письмові та інші знаки, «які однозначно передають людську думку», – це можуть бути як і єгипетські ієрогліфи, так і древні символи племен Майя. Поняття «однозначність» є відносним, його трактування залежить від освіти, світосприйняття, професії, віку, інтелектуального розвитку особи, яка сприймає і передає інформацію.

Стаття 99 КПК України 2012 року закріплює офіційне поняття документа як джерела доказу, а саме визначає його спеціально створеним з метою збереження інформації матеріальним об'єктом, який містить зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості, які можуть бути використані як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження. Крім цього стаття містить конкретний перелік документів, які можуть бути доказами в кримінальному процесі: матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації у тому числі електронні; матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою України; складені в порядку, передбаченому КПК України, протоколи процесуальних дій та додатки

до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії; висновки ревізій та перевірок. Проаналізувавши дану норму закону можна дійти висновку, що є певні критерії, які повинні бути дотримані, щоб можна було чітко розмежувати документ – речові докази і документи як самостійне джерело доказів. По-перше, документ як самостійне джерело повинен бути спеціально створений, в свою чергу речовий доказ просто зберігає сліди, залишені при взаємодії з іншими предметами або людьми. По-друге, документ створюється з конкретною метою за допомогою встановлених символів, знаків, звуків, а спосіб формування речових доказів здебільшого випадковий, хаотичний.

Отже, аналізуючи джерела доказів, закріплені в чинному КПК України, та ті, що містилися в КПК 1960 року на предмет допустимості, можна дійти висновку, що чинний КПК України став дещо лаконічнішим, при цьому систематизація джерел доказів стала більш чіткою. По-перше, він окремо виділив показання, не розбиваючи їх окремо за суб'єктом дачі, а корегуючи це питання відповідними спеціальними статтями, які регулюють процедуру допиту окремих суб'єктів кримінального процесу та правила їх допиту; по-друге, законодавець значно розширив, уточнив, удосконалив і усучаснив процесуальні норми, які регулюють статус документів як доказів і закріпив основні, характерні риси, які відрізняють їх від документів-речових доказів; по-третє, замість вказівки на те, чим встановлюються фактичні дані в кримінальній справі, законодавець вперше конкретно вказав, що є джерелами доказів. Також законодавець відводить окреме місце висновку експерта, ніби відокремлюючи його серед інших джерел доказів.

Крім того, запровадивши посаду слідчого судді, чинний КПК України наділяє його повноваженнями, які реалізуються не лише при здійсненні судового контролю, але і в рамках доказування. Ці повноваження реалізуються закріпленою законодавчо можливістю проводити допит на досудовому розслідуванні, результати якого можуть бути використані під час судового розгляду, не зважаючи на принцип безпосередності дослідження доказів судом, закріпленому у ст. 23 КПК України. Хоча у КПК України 2012 року є багато противників, проте час показує, що до всього можна пристосуватись. Деякі норми і по сьогоднішній день викликають спори між науковцями (так, наприклад, щодо виключення стадії порушення кримінальної справи), та ті норми, що стосуються доказів і доказування загалом є позитивними змінами у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві, оскільки вони систематизували джерела доказів, вперше виділили, охарактеризували їх властивості та закріпили порядок визнання недопустимими.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фойницький І. Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. 2 / И. Я. Фойницький. – СПб. : АЛЬФА, 1996. – 272 с.
2. Гурджі Ю. О. Кримінально-процесуальне право України : підручник / За загальною редакцією Ю. П. Алєніна / Ю. О. Гурджі. – Х. : ТОВ «ОДІСЕЙ», 2009. – С. 185.
3. Кримінальний процесуальний кодекс : Науково-практичний коментар в 2-х томах / О. М. Бандурка, Є. М. Блажівський, Є. П. Бурдоль та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х. : Право, 2012. – Т.1. – 2012. – 292 с.
4. Алєнин Ю. П. Процесуальные особенности производства следственных действий / Ю. П. Алєнин. – К-д, Центральное-Украинское издательство, 2002. – С. 137.
5. Савельева М. В. Криминалистика : Учебник / М. В. Савельева, А. Б. Смушкин. – М. : Издательство Издательский дом «Дашков и К». – 2009. – С. 36.
6. Зорин Р. Г. Представление доказательств в уголовном судопроизводстве : криминалистические и уголовно-процесуальные аспекты / Р. Г. Зорин // Мировой судья. – 2013. – № 10. – С. 9–12.
7. Петрухін І. Л. Свобода личности и уголовно-процесуальное принуждение / И. Л. Петрухін. – М., 1985. – С. 12.
8. Пінхасов Б. И. Использование документов в уголовном процессе / Б. И. Пінхасов. – Ташкент, 1977. – С. 5.